

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีคุณภาพ มีความสามารถเต็มศักยภาพ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งสติปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคม เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคนมีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2545 มาตรา 22 กำหนดว่าการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

นอกจากนี้ในมาตรา 23 กำหนดว่าการจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องให้ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามมาตรา 24 (5) นั้น สถานศึกษาต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ซึ่งครูผู้สอนหรือผู้จัดการเรียนรู้จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ตามมาตรา 25 ซึ่งกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ทุกรูปแบบได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ และแหล่งเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 5 - 14) และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551

บัญญัติไว้ว่า “เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการสนับสนุนการศึกษาให้บุคคลได้รับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างทั่วถึง และมีคุณภาพตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยให้บุคคลซึ่งได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปแล้วหรือไม่ก็ตาม มีสิทธิได้รับการศึกษาในรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยได้แล้วแต่กรณีทั้งนี้ตามกระบวนการและการดำเนินการที่ได้บัญญัติไว้พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงกำหนดนโยบายและจุดเป็นการดำเนินงาน ด้านการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัยในปีงบประมาณ 2554 เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพประชาชนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนให้ได้รับการศึกษาตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันตามแนวปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ.2552 - 2561) เพื่อมุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงาน กศน., 2554 : 10 - 15)

อย่างไรก็ตามจากผลการดำเนินงานตามนโยบายและจุดเน้นของสำนักงาน กศน. ในปีงบประมาณ 2555 ก็ยังพบว่า สถานศึกษาหลายแห่งในสังกัดสำนักงาน กศน.ทุกระดับยังไม่สามารถจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้ครอบคลุมทุกพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย จึงนำไปสู่การกำหนดนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานของสำนักงาน กศน. ในปีงบประมาณ 2556 ซึ่งเน้นย้ำนโยบายต่อเนื่อง เรื่องการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้ดำเนินการอย่างหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งนโยบายด้านการศึกษาตามอัธยาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการอ่าน การสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่านให้เกิดขึ้นในสังคมไทย และนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ของชุมชน ที่เน้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ของชุมชน พร้อมทั้งสนับสนุนให้มีการขยายและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2555 : 9 - 21)

จากการกำหนดนโยบายและจุดเน้นด้านการศึกษาตามอัธยาศัยของสำนักงาน กศน. ดังกล่าว จึงแสดงให้เห็นว่า สำนักงาน กศน.ได้ให้ความสำคัญกับ “การศึกษาตามอัธยาศัย” ซึ่งมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ของสังคมปัจจุบันที่พบว่าเกิดกระแสเรียกร้องให้มีการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้มนุษย์ได้เรียนรู้และใช้ประโยชน์จากข่าวสารข้อมูลและเทคโนโลยีต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้มีคุณภาพ (ทวีป อภิสวัสดิ์, 2554 : 34)

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธารนพิสัย เป็นสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ การจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม การจัดการเรียนรู้โดยกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง การจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงการ การจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต จากข้อสรุปผลการปฏิบัติงาน ประจำปีงบประมาณ 2555 ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธารนพิสัย พบว่า การดำเนินงานจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกระดับ ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย เพราะนักศึกษา ยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ขาดการมาพบกลุ่ม การเรียนรู้

ต่อเนื่อง ขาดความกระตือรือร้น ในทำกิจกรรมร่วมกันในแต่ละครั้งตามเกณฑ์ที่กำหนดจนส่งผลต่อการวัดผลประเมินผลการเรียน(ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โพนพิสัย, 2551 : 7)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาระดับสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เนื่องจากศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ การจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม การจัดการเรียนรู้โดยกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง การจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงการ การจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนเสริม การจัดการกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเกี่ยวข้องกับสภาพในการจัดการศึกษาและให้บริการและการจัดการศึกษาตามความต้องการของนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ที่ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ทั้งนี้ผลการวิจัยที่ได้รับจะใช้เป็นข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

คำถามการวิจัย

1. สภาพการจัดกระบวนการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับใด
2. เปรียบเทียบสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย อยู่ในระดับใด
3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย มีอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย

สมมติฐานการวิจัย

นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีระดับสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย ปีการศึกษา 1/2556 ระดับประถมศึกษา จำนวน 146 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 865 คน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 1,050 คน รวมจำนวน 2,061 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย ปีการศึกษา 2556 ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1973 อ้างถึงใน อีรุทธิ เอกะกุล, 2543) สุ่มแบบแบ่งชั้น ได้กลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 399 คน

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการทำวิจัยการศึกษาสภาพการจัดกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย เป็นเวลา 4 เดือน

3. ขอบเขตด้านสถานที่

ผู้วิจัยได้กำหนดให้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย ในการทำวิจัยครั้งนี้

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ระดับการศึกษา จำแนกเป็น 3 ระดับ

4.1.1 ระดับประถมศึกษา

4.1.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

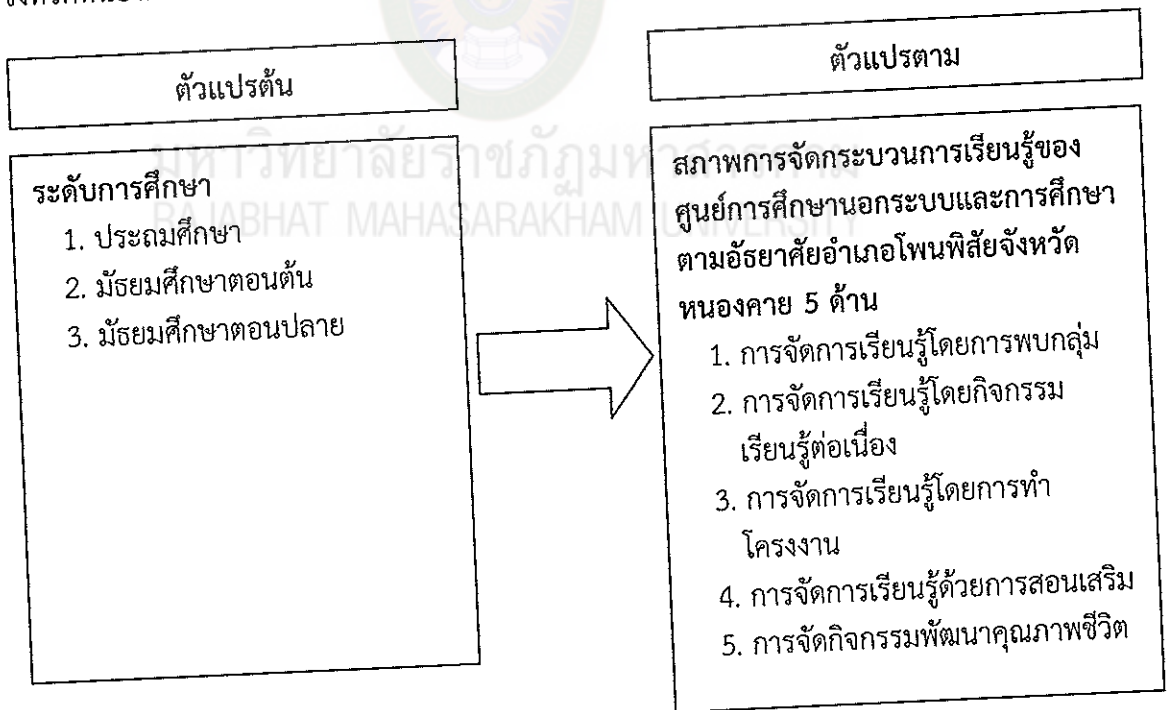
4.1.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ สภาพการจัดการกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอก
ระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธาราม จังหวัดหนองคาย ตามหลักสูตรการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของนักศึกษา แบ่งเป็น 5 ด้าน ดังนี้

- 4.2.1 การจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม
- 4.2.2 การจัดการเรียนรู้โดยกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง
- 4.2.3 การจัดการเรียนรู้โดยการทำให้โครงการ
- 4.2.4 การจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนเสริม
- 4.2.5 การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดจากแนวทางการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 จำนวน 5 ด้าน เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาสภาพการจัด
กระบวนการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธาราม
จังหวัดหนองคาย ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

นียมศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง มีการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด อ่าน เขียน วิเคราะห์เป็น ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2553 : 4) คือ

- 1.1 การจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม
- 1.2 การจัดการเรียนรู้โดยกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง
- 1.3 การจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงการ
- 1.4 การจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนเสริม
- 1.5 การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต

2. นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2556 ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธารักษ์ จังหวัดหนองคาย

3. การจัดการเรียนรู้โดยการพบกลุ่ม หมายถึง ในทุกสัปดาห์ครูจะต้องจัดให้มีการพบกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เรียนด้วยกันโดยมีครู เป็นผู้อำนวยการความสะดวก กระตุ้นเสริมแรง ให้คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะโดยใช้เวลาในการพบกลุ่มไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง เพื่อทำกิจกรรม

4. การจัดการเรียนรู้โดยกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่อง หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนที่ถือว่าเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะ มีความรับผิดชอบ มีประสบการณ์และมีข้อจำกัดในการทำงานและการประกอบอาชีพ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อเนื่องจึงใช้หลักการเรียน ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนศึกษาค้นคว้า หรือเรียนรู้ด้วยตนเอง ในหัวข้อที่ไม่ยากเกินไปในลักษณะกลุ่มหรือรายบุคคลและอยู่ในวิสัยที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองได้ มีการจดบันทึกหรือเรียบเรียงความรู้นั้นไว้ ซึ่งเป็นการทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย โดยผู้เรียนจะศึกษาค้นคว้าต่อเนื่อง จดบันทึก และนำเสนอในการพบกลุ่ม เน้นเติมเต็มความรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย

5. การจัดการเรียนรู้โดยการทำโครงการ หมายถึง แผนงาน หรือกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนร่วมกันกำหนดขึ้นตามความสนใจ ความต้องการ และนำไปสู่การค้นคว้าทดลอง และลงมือปฏิบัติจริงในแต่ละภาคเรียน ผลจากการทำโครงการคือ ผลผลิตที่เป็นองค์ความรู้ตามหมวดวิชานั้น หรือผลงานที่เป็นประโยชน์โดยมีการบูรณาการสาระอื่น ๆ ที่จำเป็นและสอดคล้องกัน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการทำโครงการนั้น เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

6. การจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนเสริม หมายถึง การจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้มากขึ้น เนื่องจากมีสาระการเรียนรู้ที่ยากและซับซ้อนและระยะเวลาเรียนที่ค่อนข้างจำกัด ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจได้ จึงมีความจำเป็นจะต้องสอนเสริมในบางหมวดวิชาและบางสาระการเรียนรู้ที่มีความยาก และซับซ้อน โดยทั้งผู้เรียนและครูร่วมกันวางแผน การสอนเสริม โดยเชิญวิทยากร ผู้รู้ ผู้ชำนาญในเรื่องนั้น

7. การจัดกิจกรรมพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง กิจกรรมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งในโครงสร้าง ที่กำหนดไว้ในหลักเกณฑ์และวิธีการจัดการศึกษานอกโรงเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นกิจกรรมที่เป็นเงื่อนไขที่ผู้เรียนทุกคนต้องทำก่อนการจบหลักสูตร โดยผู้เรียนสามารถทำกิจกรรมดังกล่าวสะสมได้ทุกภาคเรียนหรือภาคเรียนเดียว ในกรณีที่ผู้เรียนมีการเทียบโอนผลการเรียนและใช้เวลาเรียน เพียงภาคเรียนเดียว รวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 100 ชั่วโมง

8. การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

9. การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. นักศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธารนบุรีจังหวัดหนองคาย ได้รับการศึกษาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความต้องการของตนเองและชุมชน
2. เป็นข้อมูลสารสนเทศ สำหรับผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหา และวางแผนการพัฒนาการจัดการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเป้าหมายต่อไป